

ренитета и национальной безопасности требует углубления в евразийском геополитическом и историческом регионе интеграционных процессов, чтобы эффективней использовать совместный потенциал для развития. В условиях полицивилизационного евразийского пространства особую значимость имеют гуманитарные аспекты интеграции. Успех евразийского интеграционного проекта во многом зависит от степени единства научного и образовательного пространства региона.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. **Титаренко, Л. Г.** Болонский процесс в Армении и Беларуси: успехи и проблемы / Л. Г. Титаренко, М. И. Заславская // Высшее образование в России. – 2020. – № 4. – С. 136–145.
2. **Титаренко, Л. Г.** Интеграционные образовательные процессы в Евразийском измерении / Л. Г. Титаренко // Большая Евразия: развитие, безопасность, сотрудничество. – 2022. – Вып. 5, ч. 1. – 1182 с.
3. **Иванец, И.** Система образования Беларуси привлекательна для иностранных студентов [Электронный ресурс] / И. Иванец // Интервью в эфире телеканала «Беларусь 1», 3 июля 2022 г. – Режим доступа: <https://news.mail.ru/society/52028597/>. – Дата доступа: 02.03.2023.
4. В ЕЭК предложили создать платформу в области академической мобильности [Электронный ресурс] // Евразийская экономическая комиссия. – Режим доступа: https://www.alt.ru/ts_news/79569/. – Дата доступа: 02.03.2023.
5. Приняты первые организационные решения по запуску Евразийского сетевого университета [Электронный ресурс] // Евразийская экономическая комиссия. – Режим доступа: https://eec.eaeunion.org/comission/department/dep_razv_integr/novosti/prinyaty-pervye-organizatsionnye-resheniya-po-zapusku-evraziyskogo-setevogo-universiteta/. – Дата доступа: 02.03.2023.

УДК 371.321.5

В. І. Караткевіч

СУЧАСНЫЯ СПАСАБЫ ВІЗУАЛІЗАЦЫІ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Анатацыя. Сёння візуалізацыя з’яўляецца адным з эфектыўных спосабаў далучэння вучняў да мастацкай літаратуры і засваення неабходнай вучэбнай інфармацыі. Уменне складання і чытання нелінейных візуальных тэкстаў з’яўляецца адным з маркераў функцыянальнай адукаванасці. Выкарыстанне воблака слоў, лаглайна, скрайбінгу на ўроках літаратуры павышае цікавасць вучняў да вучэбнага прадмета і вынікі вучэбнай дзейнасці.

Ключавыя словы: функцыянальная адукаванасць, візуалізацыя, воблака слоў, лаглайн, скрайбінг.

Адной з найважнейшых праблем, з якой сутыкаецца большасць настаўнікаў літаратуры, з’яўляецца адсутнасць цікавасці да чытання мастацкай

літаратуры з боку вучняў, што негатыўна адбіваецца на эмацыйнай сферы маладога пакалення, іх духоўным інтэлекце [1, 2]. Пераадоленне гэтага выкліку часу бачыцца ў шырокім выкарыстанні розных спосабаў візуалізацыі на ўроках літаратуры. Сучаснае грамадства перажывае «візуальны паварот», які ўяўляе сабой новы падыход у камунікацыі і «праяўляецца ва ўзрастанні ролі вобразнасці ў паўсядзённым жыцці чалавека і ў абвастранні тэарэтычнай цікавасці да візуальнага складніка сацыяльнай рэальнасці» [5, с. 176]. Дастаткова працяглы час візуальныя вобразы разглядаліся выключна ў кантэксце масавай культуры, але сёння яны актыўна пранікаюць у культуру элітарную. Прымаючы той факт, што выкарыстанне розных спосабаў візуалізацыі на розных этапах вывучэння літаратуры паляпшае засваенне вучэбнага матэрыялу, спрашчае ўспрыняцце мастацкага тэксту, неабходна ўлічваць уплыў выклікаў, звязаных з распаўсюджваннем лічбавых тэхналогій. Гэты працэс «істотна змяніў спосабы камунікацыі і сацыякультурную прастору (папулярнасць сацыяльнага дыстанцыравання, заглыбленасць вучняў у віртуальную прастору, рэзкае змяншэнне «жывых» зносін, змяншэнне эфектыўнасці педагагічнага ўздзеяння і інш.)» [3, с. 124]. Звернем увагу, што пад візуалізацыяй мы не разумеем ілюстрацыі да мастацкага твора і прэзентацыі, якія атрымалі шырокае распаўсюджанне на ўроках літаратуры. Ніколькі не змяншаючы ролю гэтых сродкаў навучання, дазволім сабе прэзентаваць яшчэ некаторыя спосабы візуалізацыі, якія могуць быць выкарыстаны на ўроках беларускай літаратуры.

Адной з форм візуалізацыі даных з'яўляецца воблака слоў, якое ўяўляе сабой набор ключавых слоў і словазлучэнняў, напісаных розным памерам шрыфту (чым больш частотным з'яўляецца слова, тым больш буйным шрыфтам яно напісана) і калі-нікалі розным колерам. Само воблака можа быць рознай формы, словы ў ім можна паказаць як гіперспасылкі. Праца са створаным настаўнікам ці вучнем воблакам звычайна выклікае цікавасць у вучняў і дае магчымасць вырашыць наступныя задачы: выпрацоўваць уменне назіраць і вылучаць асноўнае; аналізаваць і суадносіць літаратурны матэрыял; актывізаваць пазнавальную дзейнасць і крытычнае мысленне вучняў; выклікаць цікавасць да вучэбнай дзейнасці. Складанне воблака слоў можна прымяняць на любым этапе ўрока як індывідуальнае заданне і ў якасці групавой работы. З тэхнічнага боку для гэтага спатрэбіцца толькі доступ да інтэрнэту, у прыватнасці, напрыклад, такіх сэрвісаў, як:

<http://tagxedo.com>;

<https://answergarden.ch>;

<https://wordart.com>;

<https://wordsccloud.pythonanywhere.com>;

<http://www.imagechef.com>.

Найбольш эфектыўным бачыцца стварэнне воблака слоў для абагульнення прачытанага і выяўлення да яго асабістых адносін. Таксама гэта спосаб выяўлення асацыяцый, якія ўзнікаюць пры асэнсаванне пэўных вобразаў.

Таксама стварэнне падобных тэкстаў можа быць прапанавана ў працэсе развіцця крэатыўнасці вучняў. Напрыклад, *уявіце сябе кінарэжысёрам фільма «Сэрца на далоні» наводле рамана Івана Шамякіна. Стварыце свой лаглайн, які пачынаўся б словамі «Гэта гісторыя ...». Мэтавая аўдыторыя фільма – маладыя людзі ва ўзросце ад 16 да 20 гадоў.*

Калі воблака слоў і лаглайн маюць універсальны характар, прызначаны для вучняў ад V да XI класаў, то стварэнне скрайбінга арыентавана на вучняў IX–XI класаў. Пры пэўных умовах, з улікам індыўідуальных асаблівасцяў навучэнцаў, магчыма рэалізацыя гэтага прыёму ў VII або VIII класе.

«Скрайбінг – працэс стварэння візуальнага канспекта, данясенне складанага сэнсу ў выглядзе простых вобразаў з дапамогай візуальных метафар. Перавагі скрайбінга: даступнасць прыёму для ўсіх вучняў, абавязковае выкарыстанне цытат, што прадугледжвае індыўідуальную і групавую работу з тэкстам, чытанне твора; найлепшае засваенне інфармацыі (праверана ў выніку анкетавання)» [4, с. 206]. У працэсе стварэння візуальных канспектаў актыўна ўзаемадзейнічаюць візуальнае і вербальнае мыслення. Скрайбінг робіцца звычайна на аркушы паперы А4, які пажадана потым укласці ў сшытак для работ або стварыць альбом такіх канспектаў, калі настаўнік выкарыстоўвае гэты прыём сістэматычна.

Настаўнік можа выкарыстоўваць уласны скрайбінг, дэманструючы яго на фліпчарце або дошцы для малявання.

Скрайбінг мэтазгодна выкарыстоўваць пры разглядзе вобразнай сістэмы мастацкага твора або пры вивучэнні жыццёвага і творчага шляху пісьменніка. Адзначым, што ў першым выпадку важна візуалізаваць уплывы на фарміраванне асобы галоўнага героя абставін, іншых персанажаў (адзначыць стрэлкамі рознай кіраванасці). Таму ў цэнтры аркуша трэба змясціць галоўнага героя/герояў. Колерамі можна вызначыць характарыстыкі персанажаў (напрыклад, аранжавым колерам адзначыць станоўчых герояў, чорным – адмоўных, чырвоным – герояў, якіх у роўнай ступені можна аднесці да станоўчых і адмоўных).

Пры візуалізацыі біяграфіі таксама можна колерамі адзначыць пазітыўныя і негатыўныя абставіны, якія паўплывалі на творчасць пісьменніка.

У скрайбінгу важным з'яўляюцца так званыя кантэйнеры – рамкі, у якія запісваецца інфармацыя. Напрыклад, упісванне тых або іншых персанажаў у сардэчка можа азначаць рамантычную сувязь, у кнігу – прыналежнасць персанажа да навукі і г. д.

Таксама неабходным элементам з'яўляюцца цытаты, якія характарызуюць падзеі, герояў, іх адносіны да рэчаіснасці і інш.

Кожны канспект, які ствараецца на працягу ўрока, мае індыўідуальны характар і дапамагае ўзнавіць вивучаны літаратурны матэрыял.

Такім чынам, праз выкарыстанне сучасных спосабаў візуалізацыі на ўроках беларускай літаратуры (напрыклад, воблака слоў, лаглайна, скрайбінга)

ствараюцца спрыяльныя ўмовы для развіцця крытычнага мыслення, аналітычных здольнасцяў, фарміруецца сістэма эмацыйных каштоўнасцяў, развіваюцца навыкі працы з інфармацыяй (структурыраванне, класіфікацыя, аналіз, інтэрпрэтацыя, мадэляванне), выпрацоўваецца ўменне вылучаць галоўнае, адсякаць неабавязковае, што ў сваю чаргу дапамагае выкарыстоўваць атрыманыя веды і навыкі ў розных жыццёвых сітуацыях, прафесійнай сферы. Таксама фарміраванне каштоўнасных арыентацый адыгрывае важную ролю ў працэсе выхавання праз навучанне.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. **Караткевіч, В. І.** Да беларускай мовы – праз асэнсаванае чытанне. Развіццё чытацкіх кампетэнцый у школьнікаў і студэнтаў / В. І. Караткевіч, І. І. Караткевіч // Народная асвета. – 2021. – № 2. – С. 28–31.
2. **Караткевіч, В. І.** Як заахваціць школьнікаў да чытання кніг на роднай мове / В. І. Караткевіч, І. І. Караткевіч // Народная асвета. – 2022. – № 2. – С. 30–33.
3. **Короткевич, В. И.** Формирование и развитие эмоционального и духовного интеллекта учащихся средствами литературной педагогики / В. И. Короткевич // Литературная педагогика и читательская грамотность: новые форматы и практики: материалы Междунар. науч.-практ. конф., Казань, 26 окт. 2022 г. – Казань: Казан. ун-т, 2022. – С. 124–127.
4. **Устинова, Л. Ю.** Скрайбинг на уроках литературы: создание визуального конспекта / Л. Ю. Устинова // Ценности и смыслы. – 2018. – № 5 (57). – С. 206–220.
5. **Храпова, В. А.** Визуальный поворот в культуре и становление нового образа социальной реальности / В. А. Храпова, Я. М. Земцова // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – 2014. – № 6 (44). – С. 175–177.

УДК 330

Д. М. Попельшко

МОЗАИЧНОЕ ВОСПРИЯТИЕ И ГИПЕРТЕКСТ

Аннотация. Рассмотрена проблема такого явления современного мира, как мозаичность восприятия бытия, гипертекст как новое явление в системе культуры, а также их взаимосвязь с новой средой обитания человека.

Ключевые слова: мозаичность, гипертекст, калейдоскопичность.

Современная культура и мировоззрение претерпели серьезные изменения по сравнению с предыдущими этапами своего развития. Уже в конце XX в. рядом мыслителей были отмечены новые принципы их организации, такие как мозаичность, калейдоскопичность, гипертекст и т. д. Названные явления изменили и культуру, и личностное восприятие человеком окружающего мира и самого себя и требуют особого внимания при организации изучения дисциплин гуманитарного цикла.